

WSOY KLASSIKOT

DENIS DIDEROT

Jaakko fatalisti ja hänen isäntänsä

JAAKKO FATALISTI JA HÄNEN ISÄNTÄNSÄ

DENIS
DIDEROT

JAAKKO FATALISTI
JA HÄNEN ISÄNTÄNSÄ

Suomentanut JUKKA MANNERKORPI

RANSKANKIELINEN ALKUTEOS

JACQUES LE FATALISTE ET SON MAÎTRE ILMESTYI 1773.

ENSIMMÄINEN SUOMENKIELINEN PAINOS ILMESTYI 1992.

© JUKKA MANNERKORPI JA WSOY 1992

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

ISBN 978-951-0-51621-8

PAINETTU EU:ssa

Kuinka he olivat kohdanneet? Sattumalta, kuin ketkä tahansa. Mitkä olivat heidän nimensä? Väliäkö hällä! Mistä he olivat tulossa? Lähimmästä paikasta. Mihin menossa? Tietääkö kukaan, mihin tiensä johtaa? Mitä he sanoivat? Isäntä ei sanonut mitään, ja Jaakko sanoi kapteeninsa aina sanoneen, että kaikki hyvä ja paha, mitä maan päällä tapahtuu, on ylhäällä kirjoitettuna.

ISÄNTÄ: – Kovinpa sanoi suuria sanoja.

JAAKKO: – Kapteenini sanoi myös, että jokaisella luodilla, joka pysyn suusta lähtee, on maalinsa.

ISÄNTÄ: – Oikeinpa haastoi...

Lyhyen tauon jälkeen Jaakko huudahti: »Piru vieköön sen kapakoitsijan ja hänen kapakkansa!»

ISÄNTÄ: – Miksi luovuttaa pirulle lähimmäisensä? Kristitty ei tee sellaista.

JAAKKO: – No kun minä ryyppäsin hänen huonoa viiniään ja unohdin käydä juottamassa hevoset. Isäukko huomasi tilanteen ja suuttui. Mutta kun minä vain nuokutin päätäni, hän tarttui kep-

piin ja ropsautti minua hartioihin. Ohi marssi rykmentti, joka oli matkalla Fontenoy'n edustalle. Minä otin kiusallani pestin. Tuskin oli ehditty perille, kun taistelu alkoi...

ISÄNTÄ: – Ja sinuun osui.

JAAKKO: – Oikein arvattu. Polveen. Luoja tietää, mitä hyvää ja huonoa se luoti toi tullessaan. Tapahtumat kytkeytyvät toisiinsa kuin leukavitjoiden lenkit. Ilman sitä laukausta en luultavasti milloinkaan olisi rakastunut enkä ontunut.

ISÄNTÄ: – Olet siis joskus ollut rakastunut?

JAAKKO: – Olenpa hyvinkin!

ISÄNTÄ: – Sen laukauksen tähdenkö?

JAAKKO: – Sen laukauksen tähden.

ISÄNTÄ: – Et ole koskaan kertonut.

JAAKKO: – En ole tainnut kertoa.

ISÄNTÄ: – Mikset?

JAAKKO: – Siksi ettei aikaisemmin eikä myöhemmin olisi voinut.

ISÄNTÄ: – Onko nyt siis tullut aika kuulla rakkauksistasi?

JAAKKO: – Ehkäpä hyvinkin.

ISÄNTÄ: – Sen kun aloitat kokeeksi...

Jaakko alkoi kertoa rakkauksistaan. Oli iltapäivä. Ilma oli painostava ja isäntä torkahti. Yö yllätti heidät keskellä peltoja, he olivat pulessa. Isäntä raivostui silmittömästi ja alkoi ruoskia renkiään olan takaa. Piruparka vikisi jokaisella iskulla: »Tämäkin lienee ollut ylhäällä kirjoitettuna.»

Kuten näette, hyvä lukija, olen tilanteen herra ja jos tahtoisin, saisitte odottaa tarinaa Jaakon rakkauksista vuoden, kaksi, ehkä kolmekin, minun tarvitsisi vain erottaa hänet isännästään ja harhailuttaa kumpaakin mieleni mukaan. Mikä minua estäisi naittamasta isäntää ja tekemästä hänestä aisankannattajaa? Tai passittamasta Jaakkoa valtameren saariin? Tai vaikka hänen isäntäänsä? Palauttamasta heitä Ranskaan samalla laivalla? Miten helppoa olisikaan ker-

toa satuja! Mutta heille riitti sovitukseksi huonosti nukuttu yö, min-
kä Tekin jaksanette odottaa.

Päivä sarasti. He nousivat satulaan ja jatkoivat matkaa. – Min-
ne he olivat menossa? – Kysytte asiaa jo toistamiseen ja minä vas-
taan kuten ennenkin: Mitä se Teitä liikuttaa? Jos alan kertoa hei-
dän matkastaan, Jaakon rakkauksille voidaan heittää hyvästit... He
ratsastivat jonkin aikaa äänettömyyden vallitessa. Kun kumpikin
oli hieman tointunut mieliharmistaan, isäntä sanoi rengilleen: »No
niin, Jaakko, mihin rakkauksissasi oikein jäätinkään?»

JAAKKO: – Muistaakseni vihollisarmeijan sekasortoiseen tappioon.
Kaikki pötkivät pakoon, toiset ajoivat takaa, jokainen ajatteli
vain itseään. Minä jäin taistelukentälle kaatuneista ja haavoittu-
neista kasautuneen, suunnattoman suuren röykkiön alle. Seuraa-
vana päivänä minut heitettiin tusinan muun kanssa rattaille sai-
raalaan vietäväksi. Voi hyvä isäntä, luulenko ettei mikään vamma
ole tuskallisempi kuin polvivamma.

ISÄNTÄ: – Nyt sinä kyllä liioittelet, Jaakko.

JAAKKO: – Enkä liioittele, hitto soikoon! Polvessa on ties kuinka
monta luuta, jännettä ja muuta, nimeäkään en tiedä...

Maajussin näköinen miekkonen, joka seurasi heitä ratsain kuljetta-
en tyttöä tarakassa ja oli kuullut heidän puheensa, puuttui keskuste-
luun ja sanoi: »Oikeassapa on, mies...»

Oli epäselvää ketä *miehellä* tarkoitettiin, mutta sekä Jaakko että
hänen isäntänsä pahastuivat ja Jaakko sanoi epähienolle tunkeilijal-
le: »Miksi puutut toisten asioihin?»

– Puutun ammattini asioihin. Olen kirurgi, aina palveluksessan-
ne, ja voin osoittaa teille...

Tarakassa istuva naisihminen sanoi: »Eiköhän jatketa matkaa,
tohtori, ja jätetä rauhaan nämä herrat, jotka eivät halua että heille
osoitetaan.»

– Ei suinkaan, kirurgi vastasi, kun minä haluan osoittaa, minä myös osoitan...

Kirurgi kääntyi satulassa osoittaakseen, töytäisi samalla kumppaniaan, niin että tämä menetti tasapainonsa ja putosi ja hänen toinen jalkansa takertui miehen takinliepeeseen ja hänen hameensa valahti pään yli. Jaakko laskeutui satulasta, auttoi naisparan jalan irti ja las-ki hänen helmansa. En tiedä huolehtiko hän ensin helmoista ja sit-ten jalasta, mutta mikäli kiljunnasta saattoi jotain päätellä, nainen oli vakavasti loukkaantunut. Jaakon isäntä sanoi kirurgille: »Tuota voi jo sanoa osoittamiseksi!...»

Ja kirurgi: »Niin käy, kun ei halua osoitettavan!...»

Ja Jaakko maahan pudonneelle ja maasta nostetulle naiselle: »Äl-kää välittäkö, tyttö hyvä, vika ei ole teidän eikä herra tohtorin, ei minun eikä isäntäni: ylhäällä vain oli kirjoitettuna, että tänään, täl-lä tiellä, tällä hetkellä tohtori soittaisi suutaan, isäntäni ja minä pa-hastuisimme, te ruhjoisitte päänne ja me näkisimme teidän pyllyn-ne...»

Mitä tästäkin tapauksesta kehkeytyisi käsissäni, jos mieleeni juo-lahtaisi kiusata Teitä! Jos esimerkiksi tekisin naisesta tärkeän henki-lön, vaikkapa läheisen kylän kirkkoherran veljentyttären, ja hälyt-täisin kyläläiset hänen avukseen. Sepittäisin tappeluita ja lemme-leimauksia, sillä vaatteiden sisällä lymyävä maalaistyttö oli sangen sievä. Jaakko ja hänen isäntänsä olivat kyllä panneet tämän merkille eikä rakkaus ole aina odottanut näinkään suloista tilaisuutta. Mik-sei Jaakko voisi rakastua toisenkin kerran? Miksei hän voisi olla toi-senkin kerran kilpailija isännälleen, jopa isäntänsä mieluisin kilpa-kumppani? – Oliko sellaista siis jo tapahtunut? – Lakatkaa jo ky-selemästä! Ettekö siis haluakaan Jaakon kertovan rakkauksistaan? Sanokaa kerrankin suoraan, haluatteko vai ette? Jos haluatte, nosta-kaamme maalaistyttö takaisin tarakkaan, antakaamme heidän men-nä ja palatkaamme matkalaisiimme. Suunsa avasi tällä kertaa Jaak-ko, joka sanoi isännälleen:

– Sellaista on maailman meno. Te joka ette ole milloinkaan haavoittunut ettekä tiedä mitä on saada luoti polveensa, te väitätte minua vastaan, minua jonka polvi on murskana ja joka on ontunut jo kaksikymmentä vuotta...

ISÄNTÄ: – Saatat olla oikeassakin. Mutta äskeinen röyhkeä kirurgi on joka tapauksessa syypää siihen, että sinä makaat yhä rattailla toisten haavoittuneiden kanssa kaukana sairaalasta, kaukana paraneimisesta ja kaukana rakastumisesta.

JAAKKO: – Kuvitelkaa mitä kuvittelette, kipu polvessani oli hirvittävä. Epämukavat vaunut ja kuoppainen tie vain pahensivat asiaa, niin että suustani pääsi kiljahdus jokaisella töyssyllä...

ISÄNTÄ: – Sillä ylhäällä oli kirjoitettuna, että sinä kiljuisit.

JAAKKO: – Todellakin! Vereni vuoti kuiviin ja olisin tällä hetkellä kuollut mies, elleivät rattaamme, jonon viimeiset, olisi seisahduneet olkikattoisen hökkelin eteen. Pyysin päästä alas ja minut laskettiin maahan. Olkimajan ovella seisova nuori nainen meni sisään ja tuli saman tien ulos mukanaan viinipullo ja juomalasi. Kulautin kurkkuuni pari lasillista. Edellä kulkeneet rattaat lähtivät liikkeelle. Minua oltiin jo heittävässä takaisin tovereitteni joukkoon mutta tarrauduin kaikin voimin naisen vaatteisiin ja kaikkeen mistä kiinni sain. Ilmoitin, etten missään tapauksessa nousisi takaisin rattaalle ja että jos minun kerran oli kuoltava, tekisin sen mieluummin siinä paikassa kuin parin peninkulman päässä. Tuskin olin tämän sanonut, kun menetin tajuntani. Herätessäni löysin itseni riisuttuna olkimajan nurkassa seisovasta vuoteesta, ympärilläni talon isäntä, hänen vaimonsa, joka oli auttanut minua, ja muutamia lapsukaisia. Emäntä oli kastanut esiliinansa kulman viinietikkaan ja hieroi sillä nenääni ja ohimoitani.

ISÄNTÄ: – Voi sinua onnetonta! Voi häpeämätöntä kelmiä! Arvaan kyllä, mitä siitä seurasi.

JAAKKO: – Isäntä hyvä, minusta tuntuu, että ette suinkaan arvaa.

ISÄNTÄ: – Sinä ryökäle rakastuit takuulla juuri siihen naiseen!

JAAKKO: – Mitä sitten vaikka olisin rakastunutkin? Saako ihminen itse päättää, rakastuuko vai eikö rakastu? Ja kun kerran on rakastunut, voiko yhtäkkiä olla niin kuin ei olisikaan? Jos niin olisi ollut ylhäällä kirjoitettuna, minä olisin jo ehtinyt sanoa itselleni kaiken, mitä te parhaillaan aiotte minulle sanoa, olisin lyönyt itseäni korville, hakannut päätäni seinään, repinyt hiukset päästäni, en enempää enkä vähempää, sillä hyväntekijästäni olisi tullut aisankannattaja.

ISÄNTÄ: – Sinun tavallasi ajatellen sellaista rikosta ei olekaan, jonka tekemisestä tarvitsisi kokea tunnontuskia.

JAAKKO: – Siinäpä vastaväite joka on useammin kuin kerran raastanut aivojani, mutta kaikesta, tunnontuskistanikin huolimatta muistan aina kapteenini sanat: Kaikki hyvä ja kaikki paha, mitä meille maailmassa tapahtuu, on ylhäällä kirjoitettuna... Vai tiedättekö te keinon, millä sen, mitä ylhäällä on kirjoitettuna, voisi pyyhkiä pois? Voisinko olla olematta minä itse ja voisinko omana itsenäni menetellä toisin kuin menettelen? Voisinko olla samalla kertaa minä itse ja joku toinen? Onko maailmaan tuloni jälkeen ollut yhtään hetkeä, jolloin niin olisi tapahtunut? Saarnatkaa minkä ehditte, perustelunne ovat ehkä pitävät, mutta jos minussa tai ylhäällä on kirjoitettuna, että ne ovat minusta huonot, minkä minä sille mahdan?

ISÄNTÄ: – Ihmettelenpä vain yhtä asiaa: tuliko hyväntekijästäsi aisankannattaja siksi, että niin oli ylhäällä kirjoitettuna, vai oliko asia ylhäällä kirjoitettuna siksi, että sinä teit hänestä sellaisen?

JAAKKO: – Kumpikin asia oli ylhäällä rinnakkain kirjoitettuna. Kaikki on siellä yhtäaikaan kirjoitettuna. Se on kuin iso käärö, jota vähitellen avataan.

Ymmärrätte varmaan, hyvä lukija, miten pitkälle voisin jatkaa tätä keskustelua aiheesta, josta on niin paljon puhuttu, niin paljon kir-

joitettu kahden tuhannen vuoden ajan pääsemättä puusta pitkään. Jos tiedätte, etten pane paljon painoa sille mitä sanon, tietäkää, että välitän sitäkin enemmän siitä, minkä jätän sanomatta.

Teologiparimme jatkaessa riitelyään toisiaan kuulematta, kuten teologiassa saattaa tapahtua, yö teki tuloaan. He kulkivat parhailaan seudulla, joka oli turvaton kaikkina aikoina ja erityisesti nyt, kun leväperäinen hallinto ja kurjuus olivat kasvattaneet pahantekijöiden määrän moninkertaiseksi. He pysähtyivät kurjimmista kurjimpaan majataloon. Heille pystytettiin kaksi telttasänkyä huoneeseen, jonka seinistä raot irvistelivät joka suuntaan. He pyysivät illallista. Heille tuotiin sameaa vettä, hiiltynyttä leipää ja etikkaista viiniä. Isäntä, emäntä, lapset, rengit, kaikki olivat kovin synkän näköisiä. Viereisestä huoneesta kuului hillitöntä naurua ja mekastusta. Tusinan verran maantierosvoja oli asettunut taloksi ennen heidän tuloaan ja kaapannut itselleen kaiken ruoan. Jaakko oli melko levollinen, hänen isäntänsä kaikkea muuta. Isäntä murehti kaikkea mahdollista sillä aikaa, kun hänen renkinsä ahmi mustunutta leipää ja nieleskeli irvistellen huonoa viiniä. Tämä oli tilanne kun ovelle koputettiin. Tulija oli palvelija, joka toi röyhkeiden ja vaarallisten naapurien pakottamana matkalaisillemme seinän takana juuri syödyn kanan luut. Jaakko suuttui ja tarttui isäntänsä pistooleihin.

– Mitä aiot?

– Antakaa minun hoitaa tämä.

– Mitä aiot, minä kysyin!

– Saattaa tuon roskaväen järkiinsä.

– Etkö tiedä, että heitä on ainakin tusina?

– Olkoon vaikka sata, lukumäärällä ei ole merkitystä jos ylhäällä on kirjoitettuna, ettei heitä ole kylliksi.

– Piru vieköön sinut ja nenäkkäät sananpartesi!...

Jaakko karkasi isäntänsä käsistä ja astui kurkunleikkaajien huoneeseen pistooli kummassakin kädessään. »Äkkiä sänkyyn siitä», hän sanoi, »ensimmäinen, joka liikahtaa, saa kuulun kalloonsa...»

Jaakon ilme ja ääni olivat niin pelottavat, että nuo kelmit, joille henkikulta oli yhtä kallis kuin rehellisillekin ihmisille, nousivat pöydästä sanaakaan sanomatta, riisuutuivat ja panivat maata. Tietämättä, miten välikohtaus päättyisi, isäntä odotti vapisten renkinsä paluuta. Jaakko tuli takaisin rosvojen vaatteet mukanaan. Hän oli taka-varikoinut ne, jotta he eivät pääsisi heti uudestaan jalkeille. Hän oli sammuttanut heidän valonsa, lukinnut heidän ovensa ulkopuolelta ja piteli nyt avainta toisessa kädessään pistoolin ohella. »Meidän on nyt viisainta linnoittautua huoneeseemme ja työntää sängyt esteeksi oven eteen niin saamme nukkua yömmе rauhassa», hän sanoi isännälleen. Sitten hän alkoi siirtää vuoteita samalla tyyneesti ja lyhyesti kertoen retkensä yksityiskohdittain.

ISÄNTÄ: – Jaakko, mikä pirulainen sinä oikein olet miehiäsi? Luuletko sinä että...

JAAKKO: – Minä en luule enkä ole luulematta.

ISÄNTÄ: – Entä jos rosvot olisivat kieltäytyneet menemästä sänkyyn?

JAAKKO: – Se oli mahdotonta.

ISÄNTÄ: – Miksi?

JAAKKO: – Koska he eivät tehneet niin.

ISÄNTÄ: – Entä jos he nyt nousevat jalkeille?

JAAKKO: – Sen pahempi tai sen parempi.

ISÄNTÄ: – Jos...jos...jos...jne.

JAAKKO: – Jos...jos meri alkaisi kiehua, saataisiin paljon keitettyä kalaa, kuten sanotaan. Hitto vie, isäntä hyvä, äsken luulitte minun olevan suuressa vaarassa, vaikka mikään ei ollut erheellisemmin ajateltu. Tällä hetkellä luulette olevanne suuressa vaarassa eikä suurempaa erehdystä ehkä nytkään ole. Tässä talossa kaikki pelkäävät toisiaan, mikä osoittaa, että olemme kaikki pelkkiä typeryksiä...

Näin haastellen hän riisuutui, pani maata ja nukahti. Hänen isäntänsä alkoi puolestaan mutustella mustunutta leivänkannikkaa ja siemailta kehua viiniä samalla korviaan höristäen, katsoi kuorsavaa Jaakkoa ja sanoi: »Mikä pirulainen hän oikein on miehiään?» Lopulta isäntäkin noudatti renkinsä esimerkkiä ja oikaisi itsensä hataraan sänkyynsä mutta ei saanut unta. Heti aamun sarastaessa Jaakko tunsu käden töytäisyn. Käsi kuului hänen isännälleen, joka kutsui häntä hiljaisella äänellä: »Jaakko!»

ISÄNTÄ: – Jaakko! Jaakko!

JAAKKO: – Mitä nyt?

ISÄNTÄ: – Päivä valkenee.

JAAKKO: – Paljon mahdollista.

ISÄNTÄ: – Nouse nyt.

JAAKKO: – Miksi?

ISÄNTÄ: – Että pääsisimme lähtemään mahdollisimman pian.

JAAKKO: – Miksi?

ISÄNTÄ: – Koska meidän on täällä paha olla.

JAAKKO: – Kuka sen tietää tai senkään, onko meidän parempi muualla?

ISÄNTÄ: – Jaakko?

JAAKKO: – Johan nyt, Jaakko, Jaakko! Mikä pirulainen te olette miehiänne!

ISÄNTÄ: – Mikä pirulainen sinä olet miehiäsi? Jaakko, hyvä ystävä, nouse nyt!

Jaakko hieroi silmiään, haukotteli useita kertoja, ojenteli käsiään, nousi, pukeutui kiirettä pitämättä, työnsi vuoteet oven edestä, poistui huoneesta, meni alakertaan, sitten talliin, satuloi ja suitsitti hevoset, herätti majatalonpitäjän täydestä unesta, maksoi, mutta piti kummankin huoneen avaimet. Sitten he lähtivät matkaan.

Isäntä olisi halunnut paeta täyttää laukkaa, Jaakko käymäjalkaa,

oman järkeilynsä mukaisesti. Heidän päästyään jo melkoisen matkan päähän synkeästä majapaikastaan isäntä kuuli Jaakon taskusta kilinää ja kysyi, mitä se oli. Jaakko sanoi, että ne olivat huoneiden avaimet.

ISÄNTÄ: – Miksi et palauttanut niitä?

JAAKKO: – Siksi että näin on murrettava kaksi ovea, naapuriemme ovi heidän vapauttamisekseen ja meidän ovemme, jotta he saisivat vaatteensa, ja me voitamme aikaa.

ISÄNTÄ: – Mainiota, Jaakko, mutta miksi meidän pitäisi voittaa aikaa?

JAAKKO: – Miksikö? Hyvänen aika, mistä minä tietäisin.

ISÄNTÄ: – Jos kerran haluat voittaa aikaa, miksi edetä käymäjalkaa kuten välttämättä vaadit?

JAAKKO: – Siksi, että koska emme tiedä, mitä ylhäällä on kirjoitettu, emme myöskään tiedä, mitä haluamme tai teemme, seuraamme vain oikkujamme, joita sanomme järjeksi, tai järkeämme, joka on usein vain vaarallinen oikku, josta seuraa milloin hyvää, milloin pahaa.

Minun kapteenini uskoi, että varovaisuus on oletamus, jonka avulla kokemus sallii meidän suhtautua ympäröiviin olosuhteisiin tiettyjen tulevaisuudessa toivottavien tai pelättävien seuraamusten syynä.

ISÄNTÄ: – Ymmärsitkö jotain hänen sanoistaan?

JAAKKO: – Kyllä vain, olin vähitellen tottunut hänen kielenkäyttöön. Mutta kuka voi kerskua saaneensa kylliksi kokemusta, hän kysyi. Eikö se, joka ylpeilee kokeneisuudellaan, ole milloinkaan tullut vedetyksi nenästä? Pystyykö kukaan edes arvioimaan oikein olosuhteita, joiden vaikutuksen alaisena hän kulloinkin toimii? Laskelma, jonka teemme päässämme, ja se joka ylhäällä kirjataan, ovat kaksi eri asiaa. Johdammeko me kohtaloa vai johtaako kohtalo meitä? Moniko viisaasti laadittu suunnitelma

on epäonnistunut, moniko vielä epäonnistuu! Moniko mieletön suunnitelma on onnistunut, moniko vielä onnistuu! Nämä olivat minun kapteenini mielihokemia Berg-op-Zoomin ja Port-Mahonin voittojen jälkeen. Hän lisäsi, ettei varovaisuus takaa menestystä, mutta se lohduttaa ja helpottaa anteeksi saantia tappion hetkellä. Niinpä hän nukkui taistelun aattona teltassaan kuin kotikasarmillaan ja astui tuleen kuin tanssiaisiin. Jos olisitte saanut tutustua häneen, silloin vasta olisittekin huudahtanut: »Mikä pirulainen mieheksi!»

ISÄNTÄ: – Osaisitko selittää, mitä tarkoittaa hullu ja mitä viisas?

JAAKKO: – Enköhän... Hullu on...odottakaahan...hullu on onneton ihminen, joten onnellinen on viisas.

ISÄNTÄ: – Entä mitä on onnellinen ja mitä onneton ihminen?

JAAKKO: – Tuohon on helppo vastata. Onnellinen ihminen on se, jonka onni on ylhäällä kirjoitettuna, joten se, jonka onnettomuus on ylhäällä kirjoitettuna, on onneton.

ISÄNTÄ: – Entä kuka on kirjoittanut ylhäälle onnen ja onnettomuuden?

JAAKKO: – Kuka on laatinut suuren käärön, johon kaikki on kirjoitettu? Eräs toinen kapteeni, minun kapteenini ystävä, olisi mielellään maksanut hopearahan siitä tiedosta. Minun kapteenini ei olisi antanut ropostakaan enkä minä liioin, sillä mitä se hyödyttäisi? Välttäisinkö sen paremmin kuopan, jossa minun on määrä taittaa niskani?

ISÄNTÄ: – Ehkäpä hyvinkin.

JAAKKO: – Sitä minä en usko, sillä silloin suuressa käärössä, joka sisältää totuuden, vain totuuden ja koko totuuden, olisi virheellinen rivi. Suuressa käärössä olisi kirjoitettuna: »Sinä päivänä Jaakko taittaa niskansa», eikä Jaakko taittaisikaan niskansa. Olisiko tämä mielestänne mahdollista, kuka suuren käärön tekijä sitten onkin?

ISÄNTÄ: – Asiasta voisi puhua pitkäänkin...

Tähän asti päästyään he kuuluivat selkensä takaa hälinää ja huutoja, kääntyivät katsomaan ja näkivät seipäin ja talikoin aseistautuneen miesjoukon juoksevan kohti. Nyt Te luulette, että kyseessä oli majatalon väki, rengit ja rosvot, joista on ollut puhe. Te luulette, että rosvojen huoneen ovi oli aamulla avainten puuttuessa murrettu auki ja että he olivat luulleet matkalaistemme vieneen heidän ryy-synsä mennessään. Niin luuli Jaakkokin ja sanoi hampaittensa välitse: »Kirottuja olkoot avaimet ja päähänpisto tai järki, joka sai minut kähveltämään ne! Kirottu olkoon varovaisuus! jne. jne.» Te luulette, että lähestyvä pikku armeija käy Jaakon ja hänen isäntänsä kimppuun, että seuraa verinen yhteenotto, kepiniskuja, pistoolinlaukauksia, ja vain minusta riippuu, että näin todellakin tapahtuisi, mutta silloin saisimme heittää hyvästit historian totuuksille ja Jaakon rakkauksille. Ei matkalaisiamme kukaan seurannut. En tiedä, mitä majatalossa heidän lähtönsä jälkeen tapahtui. He jatkoivat matkaansa, menivät menojaan aavistamatta, minne tiensä johtaisi, vaikka suunnilleen tiesivätkin, minne pyrkivät. He narrasivat ikävyyttä ja väsymystä vaieten ja lörpötellen kuten on tapana niillä, jotka marssivat eteenpäin, ja joskus niilläkin, jotka istuvat paikallaan.

On ilman muuta selvää, etten kirjoita romaania, koska jätän käyttämättä tilaisuuden, jota romaanikirjailija ei päästäisi sivu suun. Se, joka pitää tekstiäni totuutena, on ehkä vähemmän väärässä kuin se, joka luulee minun kertovan satuja.

Tällä kertaa ensimmäisenä puhui isäntä, joka aloitti tavanomaisen virtensä: »No niin, Jaakko, kerropa lisää rakkauksistasi!»

JAAKKO: – En muista, mihin jäin. Minut on keskeytetty niin usein, että olisi viisainta aloittaa uudestaan alusta.

ISÄNTÄ: – Ei, ei. Palasit siis tajuihisi ja löysit itsesi vuoteesta olkimaan asukkaiden keskeltä.

JAAKKO: – Aivan oikein. Kiireellisin tehtävä oli löytää kirurgi eikä sellaista ollut yli peninkulman säteellä. Ukko komensi yhden lap-

Jaakko-palvelija ja hänen isäntänsä tekevät taivalta ratsujensa selässä ja näkevät maailmaa. Mistä he tulevat ja minne menevät on yhdentekevää; pääasia on nykyhetki, jota Jaakko ryydittää kertoilemalla isännälle lemmenseikkailuistaan.

Hersyvän elämänläheinen veijariromaani *Jaakko fatalisti ja hänen isäntänsä*, vuodelta 1773, on hämmästyttävän moderni teos yksilön vapautta korostavilta ajatuksiltaan ja vapaasti polveilevalta rakenteeltaan.

TEOKSEN ON SUOMENTANUT JUKKA MANNERKORPI.

KANNEN MAALAUUS Jean Antoine Watteau (1684–1721), *The Faux Pas*, 1717 | Öljy kankaalle | Louvre, Paris, France | The Bridgeman Art Library • SARJA-ASU: Ville Laihonen | KANSI: Eija Kuusela

www.wsoy.fi

84.2

ISBN 978-951-0-51621-8